

## FALUDI ÁDÁM Tűzfészekben a lappangás parazsa

Bányászváros lett a faluból pár év alatt, de a Lujza kocsmán kívül nem igazán akadt benne említésre méltó. Emeletes házak, utcák, járdák, boltok, bölcsőde, iskola, kultúrház, posta és egyéb szükséges hivatalok mindössze tízpernyi járóföldre egymástól. A Lujza is a csapos nő miatt vált nevezetessé, tájékozási pontnak számított, lehetett rá hivatkozni. Akár a világítótornyra Alexandriában.

Lujzának hívták a csaposnőt, akit nemcsak a neve miatt jegyeztek meg, hanem azért is, mert azonos mércével mért mindent és mindenkit. Fegyelmet tartott a kocsmában, mint egy matriarchális elveken nevelkedett bányászfeleség. Pénzt letesz, ül és okos. Hitel holnap.

A szélrózsa minden irányából összeverbuvált bányászok itt ismerkedtek meg az etikett fogalmával, az olyan minimális szabályokkal, amelyekről addig legtöbbjüknek nem sok sejtelme lehetett. Tűróképességük, tájékozottságuk, tudásuk nagy általánosságban erősen súrolta a nulla tetejét. Kellő tisztelet övezte a csaposnőt azért az áldozatos munkáért, amivel ezt az értéket jócskán megnövelte egy-két esztendő leforgása alatt. Amikor már a kezdetek lázas ideje lecsendesült, hivatalosan is Lujza lett az addig Bisztróként bejegyzett út menti becsület-süllyesztő. Elmúlt az aranyláz, el Lujza, de a neve maradt, ott díszlik azóta is a hajdani földszintes felvonulási épület homlokzatán. A felvonulási épület persze csak amolyan csontváza a mostaninak, mert ezt a csontvázat belepte az újabb és újabb hús, izom, bőr borítás a növekedés éve alatt, belepte az újabb és újabb test meg a kozmetika.

Az akkori idők másik koronatanúja a Városkapu. Egy kicsinyített diadalív, mintha aprócska építőkockákból rakogatta volna össze a vasútmodellezés istene. Lego akkor még sehol, csak a majdnem hasonló hangzású légó volt közismert. A légó pince minden egyes ház aljában, vastag acél ajtókkal, hogy biztosan el lehessen menekülni a harmadik világháború elől, amikor majd beköszönt. *Atomvillanás balról! Zászlónak tisztelegj! Vigyázz, pihenj! Vizes lepedőt tekerjetez magatokra, azon nem megy át az atom! Vigyázz, a víz lehet, hogy fertőzött, előbb győződj meg róla, hogy emberi fogyasztásra alkalmas-e! A Polgári Védelem azonnal megkezdje a mentési munkálatokat! Ellenőrizd a gázálarc szűrőbetétjét, hanyagsággal ne tedd kockára az egészségedet!*

Tehát a Városkapu úgy festett, mintha aprócska építőkockákból rakogatta volna össze a vasútmodellezés istene. Építőkockákat sokféle méretben, színben lehetett kapni a játékboltokban, nekem is volt egy készletem, ha úgy hozta kedvem, városkaput építettem színes hasábjából, hengereiből, más mértani alakzataiból a villanyvasutam egyik egyenes pályaszakasza fölé.

A Városkapu nem a város bejáratánál emelkedett, hanem nagyjából a közepén. Miért is? Nem kérdezte senki. A kérdés nem tartozott a lakosság hatáskörébe. Egy emeletes házon áthaladó út fölé emelt kazettás mennyezetű boltív. Ez volt a Városkapu. A szocreál minden ismert motívumával ellátva tíz méter hosszú alagútként bocsátotta át magán az arra járókat. Fenn a tetején, középen kis torony emelkedett mindenféle funkció nélkül, ha csak a díszelgést nem vesszük annak. Az alagút túoldalán ugyanolyan házak álltak, mint az innensőn. Egy kissé kiöblösödött az utca az egyik felén, ahol üzletek sorakoztak az étteremig, amelyik a Városkapu nevet viselte, amúgy irányát nem változtatva haladt tovább.

Mindig felderült a kedvem, ha megláttam a Városkaput és átmehettem alatta. Egyenértékűnek tartottam mulattatási képességben a *paripatik* kifejezéssel. Ezt nem sokkal azelőtt olvastam Mikszáth egyik elbeszélésben, hogy megpillantottam a szén kicsiny fellegrárában emelt Városkaput. Lojzi jutott eszembe, a középiskolai irodalmi színpad böles mágusa, és erdélyi útjának egyik epizódja. Az analógia miatt. – Az erdélyi hegyekben kirándultam, a máramarosi havasokban lehetett, de már nemigen tudtam, merre is járhatok. Elvesztettem az utat. Egy völgybe leérve vasúti sínpályára akadtam. Gondoltam, ezen biztosan eljutok egy állomásra, bármerre is veszem az irányt. Úgy is lett. Jó fél óra múlva előbukkant Felsővisó állomása. Ahogy közelebb értem, látom ám, hogy egy tekintélyes tábla fehérlik az egyik állomás melletti fán. Felsővisó 3 km. Kérdem az állomásfőnöktől, hogy mit keres itt ez a tábla, hiszen Felsővisó vasútállomáson vagyunk, még a karunkat sem kell kinyújtani hozzá, mindenhol Felsővisóhoz érünk. Hümmögött néhányszor az öreg, aztán bevallotta, hogy ő szögelte a fára. – A mérnökék kirakták a szurdékba, de arra nem jár senki, így aztán behoztam. Itt legalább olvassák. Ez akár egy székely vicc is lehetne, de Lojzi sosem mesélt viccet. Ki nem állhatta őket.

Talán a Városkapu is valami hasonló megfontolásból állt itt, és nem odakint valamelyik bevezető út kezdetén a kisajátítás óta parlagon heverő földekre tekintve.

Mindenesetre derűt sugárzó melléfogásnak minősítettem, és odaemltem a *paripatik* mellé. A *paripatik*

pedig nem más, mint a kappan. A herélt kakas. A paripa pedig a herélt csődör. A lókappan. Tiknak meg számtalan helyen hívják a baromfit. A kettő együtt adja a paripatik szóösszetételt, aminek kappan a jelentése. Ez a kifejezés, meg a Városkapu látványa ugyanúgy hatott rám. Vigyorognom kellett tőlük.

Egyszer az egyik földszinti lakásban tűz ütött ki, közvetlenül a Városkapu mellett, a hozzá csatlakozó négyemeletesben. Gomolygott kifelé a konyhaablakon a sűrű fehér füst, ami aztán hamarosan feketére váltott és nyilvánvalóvá tette, hogy komolyabb dologról van szó, mint a tűz helyen felejtett tej pusztulásáról. A járókelők megálltak, várták, lesz-e valami érdemleges, vagy néhány vödör víz is megteszi a konyhai falikútból, és nem terjed tovább a tűz. A füst azonban terebélyesedett, mozgása gyorsult, és már lángok is előbukkantak a csipkefüggönyön, amikor az ki-kilibbent a nyitott ablakon.

Többnyire idősebb férfiak és asszonyok álltak a járdán hang nélkül, aztán egyszerre mozdultak meg, amikor meglátták a természetes asszonyt a lépcsőház ajtajában egy fotellel a kezében. Idős asszony volt, gyér ősz hajában hajcsavarók, barna pongyolát viselt, és csak az egyik lábán volt papucs. – A Lujza! – mutatott felé az egyik öreg, majd ugyanazzal a mozdulattal viszatolta kiakadt felső fogsorát. – Segítsünk neki kihordani a bútorokat! – és már indult is a többiekkel együtt. Valaki telefonált a bányamentőknek, és mire azok kiértek a tűzoltó kocsikkal, addigra az összes bútort és értéket sikerült kimenekíteni a lakásból. A konyhát kivéve, mert azt nem lehetett már megközelíteni. Ott álltak a szekrények, ágyak, székek, asztalok a fűvön a szomszéd épület előtt a terebélyes szomorúfűz alatt. Elfértek volna egy egészen csenevész szomorúfűz ágai alatt is, nem foglaltak túl nagy helyet.

A tűzoltók percek alatt eloltották a lángokat, kiderült, hogy csak a konyhai műanyagok gyulladtak meg, feltehetően a tűzhelytől, de pontosat nem lehetett

tudni. – Majd jönnek a megyeszékhelyről a tűzoltók, nekik van ehhez jogosítványuk – mondta a bányamentők vezetője, hozzáfűzve, hogy nyugodtan visszarmolhatják a bútorokat, tűz itt már nem lesz, és ők meg amúgy is csak a konyhát áztatták el, a lakás többi részének semmi baja. A konyhának azonban majd kell egy kis festés-mázolás meg mindenféle szakmunka,

mire újra konyha lesz a neve. Lujza bólintott, aztán megintett az összegyűlteknél, hogy kezdődhet a visszaköltözés. Amíg a szőnyegeit praktkerral és ágakkal portalanították az egykori Lujza növendékek és szimpatizánsaik (ha már úgyszólván itt van kint a szabad ég alatt), addig a ház asszonya sebtében kitakarította a szobákat, alig húsz perc alatt visszakérült minden a helyére. Lujza megálljt vezényelt, a spájzból kihozott egy demizsont, olyan háromliteres formájú lehetett, aztán poharakat kerített.

– Egészségetekre! Rendes szilvapálinka magozott beszercei szilvából – húzta ki a demizson dugóját –, és köszönöm a segítséget – mondta, aztán mindenkinek töltött, aki szerette volna megköszölni azt a magozott beszercei szilvából készült rendes szilvapálinkát.

Már a járdán búcsúzkodtak, amikor a távolból nehéz autók egyre erősödő dübörgésére lettek figyelmesek, egyre tisztábban

hallatszott a hangjuk, ahogyan közeledtek. Percek múlva befordultak az utcába a nagy, vörös színű tűzoltókocsik szirénázva, villogó kék fénnel a vezetőfülkéjük tetején.

Nem sokat teketóriáztak. Még mozgott az első kocsi, amikor a parancsnok leugrott róla. A kormos ablakra, a felette feketéllő falra mutatott. Gyorsan áterelték az embereket a szemközti házak elé az út túloldalára, lezárták tenyérnyi széles műanyag szalagokkal az utcát mindkét irányban. Egymáshoz kapcsolták a tömlőket, futólépésben, láthatóan begyakorolt séma alapján mozgott mindenki, majd szinte egyszerre lett mozdulatlan, amikor az ablaknál álló tűzoltó felemelte a kezét, jelezve, hogy készen vannak, várják a parancsot.



*Burkolók, építők, munkások (1968)*

Lujza időközben elrakta a demizsont, majd kijött a lépcsőház ajtaján a nagy dübörgésre, szirénázásra és értetlenül figyelte a fejleményeket. – Ezek lesznek a tűzoltók, akikről a bányamentők beszéltek – állapította meg magában, de nem igazán értette, minek kell a tűz okának megállapításához ennyi ember és ennyi minden.

Elindult a parancsnok felé, aki fel is szólította mindjárt, hogy a lehető leggyorsabban hagyja el a művelési területet,

de Lujza csak jött tovább, amíg a kezét szintén magasba tartó parancsnok közelébe nem ért. Megkérdezte tőle, hogy mit művelnek itt ezekkel a slagokkal, meg autókkal, a helyi bányamentők már rég eloltották a tüzet, nézzék csak meg, nem is volt igazán jelentős, csupán a konyha kormozódott el, a pévécé borítások égtek, és azok a gyúlékony dekorit lemezek a szekrényeken és a polcokon. A parancsnok azt válaszolta,

hogy ők a tűzoltók, a bányamentők nem tűzoltók, és a tűz fészében még mindig ott lappanghat a ki nem hunyt parázs, amelyet lokalizálni és hatástalanítani kell. Ehhez ők értenek, de mielőtt a tűz helyszínét megközelítenék, előírás szerint habbal árasztják el a környezetét. Ez egy egészen új módszer, de nagyon hatékony. Az emberek nem is gondolják, hogy a tűz mire képes! Tájékozatlanságból, hanyagságból borzasztó nagy károkat okoznak azzal, hogy félvállról veszik a lángok erejét. A tűz fészkevel nem lehet játszani!

A parancsnok, aki még mindig magasba tartott kézzel állt a tűzoltó autó mellett, valójában csak helyettesítette a csoport parancsnokát, inkább tűzvédelmi oktatásokat tartott, oda osztották be körülményessége és nem utolsó sorban a képességei miatt. – *Egyszer Budapesten leesett egy tűzoltó készülék és megrepedt. De csak egy hajszálvékony repedés keletkezett rajta, senki nem vette észre ezt a rejtett hibát. El tudják képzelni, hogy mi történt,*

*amikor a használatára került volna a sor és nem működött? Állandó példáinak egyike hangzott így, utána hatásszünet, elborult tekintet, forgó szemek, a bajba jutottak rettegetésének érzékeltetése, és jöttek, szinte áradtak az újabb és újabb példák. – Egyszer Budapesten a járdáról bedobtak egy égő csikket a nyitva hagyott gyárablakon éjszaka. Éppen egy olajtócsa széléhez esett le az a csikk. El tudják képzelni, hogy ez az ártalmatlannak látszó mozdulat mit eredményezett? Reggelre leégett az*

*egész gyár! Mindig Budapesten történt valami rettentő a figyelmetlenség és felelőtlenség következtében. Nem tudni, miért, Budapest tálcán kínálta a tüzeket, és oktatóként a mostani bevetés parancsnoka számolatlanul idézte fel őket az oktatás bénultan ülő résztvevőinek.*

Miután úgy vélte, hogy minden szükséges tudnivalót közölt Lujzával, leengedte a karját, az ablaknál álló tűzoltó szintén, és ömleni kezdett a tömlőből a konyhába a fehér hab, amely a

tűz fészket hivatott lokalizálni. Pillanatok alatt az egész lakást elárasztotta ez a hab embermagasságban, a nyitva maradt ajtón keresztül a lépcsőházba is jutott belőle. Annyi idő alatt történt mindez, amíg Lujza minden különösebb teketóriázás nélkül oda nem ért az ablaknál dolgozó tűzoltóhoz. A köpcös, alacsony habvezér látta a körülbelül száznolcva magas, nagycsontú, inas, gyér hajában csavarókkal közeledő Lujzát a barna fürdőköpenyében, de közben a csövet is szemmel tartotta, hogy megmaradjon az ablakban. Lujza nem látszott hetvenévesnek, dühösnek se látszott, csak megállíthatatlannak. Amikor odaért az ablakához, félrelökte a tűzoltót, kirántotta a habot fújó csövet a konyhából, és elindult vele a tűzoltó autó és a parancsnok helyettes felé.

– Mennyi hab, mennyi hab! – nézett a fehérségbe, mintha azokat a hajdani söröskorsókat nézné megint, és csak ment, ment, csapolta a habot az égbe a Városkapu bejáratánál.



*A tengerész álma (1964)*